

Studiecirklar och studieplan

Studiecirkel: Natur och Samhälle på Grönland.

Efter: Bogen om Grønland, Politikens forlag 1970. Pris ca 25/30 skr.

Till studiecirkelarna utgav medlemmar ett kompendium på närmare 140 sidor eget material (från svåråtkomlig litteratur.) Cirkeln i Västerhaninge, som hade delvis annat program än majoriteten av cirkelarna, koncentrerade sig på fältbiologi. Ledare: Peter Westman, Håkan Ohlson. Cirkeln i Uppsala koncentrerade sig på florán, vilket var ganska naturligt med tanke på cirkelmedlemmarnas bakgrund; nästan samtliga var botaniker. Ledare: Erik Troeng, Gerd Andersson. Den cirkel i Stockholm som leddes av Gudrun Rybart var mest intresserad av de sociala förhållandena på Grönland. Övriga Stockholmscirklar, ledda av Bengt Nordquist och Christer Westerdahl, var mindre specialiserade, men i båda fanns väl en viss strömkantring åt det arkeologiska hållet, speciellt nordborna. I denna blev också geologin särskilt uppmärksammat, genom Lars Söderberg. Cirkeln i Göteborg, ledd av Clas G. Alvstam och Hans Drake, täckte hela fältet, inte minst med hjälp av föreläsare utifrån.

I Bengt Nordquists grupp gjorde vidare Lars-Petter Jalar en särskild översikt kring botaniska aspekter på nordbornas landnam, efter Bent Fredskild: Nordboernes landnam under mikroskop (Nationalmuseets Arbejdsmark Kbh 1969). Sammanlagt deltog drygt 50 expeditonsdeltagare i cirkelarna.

Mötena var till antalet 10-13 st/cirkel.

ALLMÄN GEOGRAFI

Läge, havet, kusten, fjordisen, isberg-öar. Inlandsis-nunatakter, det isfria landet, landskapsformer, permafrost, arktiska öknar, översiktligt kring berggrund och moräntäcke, vegetation.

Siffror, elementa i Grönlands geografi

Särskild litteratur

Børge Fristrup: Grönlands geografi. Gylendal 1965 82 sid. hft 14. 50 dkr.
Danmarks natur (samlingsverk). Band nr 10: Grönland og Færøerne. Grönland 450

sid av 550 totalt. 1971 inb. 59. 50 dkr.

Bl. a. avsnitt om fågelliv & fauna se nedan.

GEOLOGI

Forskning. Mineraler av ekonomisk betydelse. Bergskedjeveckningar. I väster ke-tillider och nagssugtoqider, i öst kaledonider. Vulkanism. Baselement, basalter, sediment, den grundläggande triaden. Intrusioner, särskilt Igaliko- och Illimas-suaq/Kvanefjeld. Kryoliten i Ivigtut. Järn och kol.

Särskild litteratur

C. H. Emeleus, W. T. Harry: "The Igaliko nepheline-syenite complex, general description. Meddr. om Grönland band 186, hefte 3, 1970. Ca 56 dkr. C. A. Reitzels forlag, Nørre Søgade 35, 1370 København K. Utomordentlig karta, J. W. Stewart: "Precambrian alkaline-ultramafic-arbonatite volcanism at Qagssiarssuk, South Greenland. Meddr. om Grönland 186 nr2 1970.

Specialblad av kartor ansiuter till Geodætisk Instituts uppläggning (se kartor nedan) och kostar ca 23 dkr på Grönlands Geologiske Undersøgelse (GGU), Østervoldgade 10, 1350 København K. Troligen kommer dr Jan Allaart, GGU, ut under våren med ett särskilt blad över expeditonsområdet. Anm. Speciallitt. särskilt motiverad inför expeditonens område kring Tunugdliarfikfjorden.

FÖRHISTORIA

Paleoeskimåerna, Independence I, II. Sar-Kaq & Dorset-kulturerna, från ca 2-3000 f. kr. Miljö, fynd. Neoeskimåerna. Thulekulturen ca 100 e. kr. Fynd, valfångstmiljö. Inugsukkulturen. Kulturgeografiska element, hustyper, släd- och kajaktyper, materiella kulturprodukter.

Särskild litteratur

Kaj Birket-Smith: "Eskimoerne" 1971. 294 sid. hft. 153 dkr inb. 172. 40 dkr.
Ett flertal verk av Peter Freuchen, Knud Rasmussen, Ejnar Mikkelsen m. fl. gäller efter den danska kolonisationen. Om eskimåisk skulptur kanadensisk litt. T. ex. i verket: "Sculpture/Inuit" 1971.

NORDBORNA

Upptäckten, källor, 982 e. kr. Erik den Røde i Eriksfjord (Tunugdliarfik-fjorden). Öster-, väster-, och mellanbygden. Den gåtfulla undergången. Benmaterialet i gravarna. Den sista undersökningen av Jörgen Balslev Jørgensen kontrasterad mot Poul Nørlunds teorier på 30-talet. Vinlandsfärderna.

Särskild litteratur

Sammanfattning av Jörgen Meldgaard i Nordboerne i Grønland, Munksgaards söndagsuniversitet 1965. 106 sid. hft. 11 dkr.
Helge Ingstad: "Västervägen till Vinland." Forum, Sthlm 1965
Knud Krogh: "Erik den Rødes Grønland." Nationalmuseet, Kbh 1967
Poul Nørlund: "De gamle nordbobygder ved verdens ende." Nationalmuseet, Kbh 1967
H. Pålsson: "The inland sagas." Penguin Classics 1965.

NYARE TID

Återupptäckten av europeerna under 15-1600-talen. Valfångartiden 16-1700-talen. Loddan (angmasattens) historia. 1707 Hans Egede. Den danska kolonisationshistorien. Avsnittet i Bogen om Grønland innefattande de viktigaste årtalen i Grönlands senare historia. Det vore lämpligt om här kunde komma in debattlitteratur som avviker från den officiella bilden. Såvitt vi vet existerar ingen sådan litteratur.

RELIGION OCH SEDVANELIV, SAMHÄLLE

Se Birket-Smith ovan, eller t. ex. Eirik Holtved: "Eskimoisk religion i illustreret religionshistorie, Asmussen/Læssøe Kb 1968

BEFOLKNINGSGEOGRAFI

Perspektivplan se avd. aktuella problem

FÅNGSTUTBYTE

Djur av ekonomisk betydelse.

ADMINISTRATIVA OCH STATSÄTTSLIGA FÖRHÅLLANDEN

NATO. Strategisk betydelse.

JURIDISKA FÖRHÅLLANDEN

HÄLSOVÅRD

SKOLVÄSEN

Viss litteratur genom Danska Ambassaden.

SOCIALVÄSEN

KYRKAN

SPRÅKET

Tillägglitteratur: Aage Bugge: "Grønlandsk Rejseparlør" 1952. 131 sid. hft 16. 75 dkr
K. T. Pedersen: "Grønlandsk for begyndere" Nyt Nordisk Forlag 1973. 35. 00 dkr

LITTERATUREN

Skönlitteratur med grönländsk bakgrund

PRESS, RADIO

FISKET

Naturgeografiska förutsättningar, fiskebankar, torsk och räkor, teknik, avsättning, fisket inom EF (EEC), fiskegränserna.

Litteratur

Grønland og EF, informationsbroschyr utgiven av Kgl udenrigsministeriet/Min. for Grønland.
Grønland og EF, K Demos debatt 1973
Fisk. fiskeri. fiskerigrænser. En debathog om Nordatlantisk fiskeri. Demos 1973.

De två kontrasterande livsmiljöerna på Grønland, ett "utsted" fårhallarplatser kontra "byen" det kommunala centrum, som ofta innehåller något led i fiskeproduktionen, ex. fiskefabriken i Narssak. Bogen om Grønland innehåller två exempel. Ett annat är Karin og Hans Berg: "Igaliko, en Grønlandsk bygd, Gyldendal 1972. 24 sid. Teckningar, något text. Den utdöende jägar- och fiskartillvaron, nu helt begränsad till polareskimåerna (Thule) och de Östgrönländska småbyarna kring Angmassalik.

EXPEDITIONSSOMRÅDET

Tunugdliarfikfjorden, Qagssiarssuk i exp. rapport utgiven av The Barthay Exploration Group, gm. The Hon. Secr. Mr R. J. Metcalfe, Brathay Hall, Ambleside, West-

morland LA 22 OHP Ambleside 3041 G. B.
där även finns förteckning över fåglar,
geologiska och glaciologiska forskningar
(kring sjön "Hullet"/Johan Dahls land),
Anker Weidick: "Kort oversigt over den
kvartære geologi i den nordlige del af Ju-
lianehåb distrikt", till mötet i Narssarsuak
juni 1973 för International Glaciological
Society. 25 sidor.

"Notes on holocene glacial events in Green-
land, Acta Univ. Oul. (Uleåborgs Universi-
tet) A 3. 1972. Geol. 1. Symposiet Clima-
tic changes in arctic areas during the last
ten thousand years, okt 1971. ca 25 sid.

KLIMATET

Enligt Weidick ovan "Kort oversigt... osv."

KARTOR

Geodætisk Institut, Rigsdagsgården 7, 1218
København, Danmark. Översikt Grönland
1:5 000 000

Översikt Sydgrönland 2107 Julianehåb
Specialektioner 61 v 3 Narssarsuak
60 v 2 Nanortalik, ca 10 skr.

Flygfotografier gm flygplatsledare Aage Baar-
sted, Narssarsuak eller Geodætisk Institut.

AKTUELLA PROBLEM

Grönland och EF se ovan, fisket.

Niels Højlund: "Krise uden alternativ." Gyl-
dendal hft. 40 dkr 217 sid. 1972.

Beril Wedin: "Aktion och reaktion på Grön-
land." FOA 1971 200 sid. hft ca 25 svkr.

Lennart Sandström: "Leva på Grönland."

Tema 1971. 161 sid. ca 20 skr

Perspektivplan for Grönland 1971-85 Minis-
teriet for Grönland ca 230 sid.

BIOLOGI

Flora

Cirkumpolära arter, generell översikt.

Kjeld Holmén/Knud Jacobsen: "Grönlands flo-
ra." P. Haase & Son forlag 1971.

Th. Foersom/F. O. Kapel/O. Svarre: "Nunav-
ta naussue (Grönlands flora i farver)" 1971
174 sid. hft. 75 dkr

Fauna

Fåglar

Finn Salomonsen i Danmarks Natur, se ovan

Finn Salomonsen: "Fuglene på Grönland."

340 sid. 1967. inb. ca 54 dkr

Peter Freuchen: "Året runt i arktis. Bonniers
1961. 378 sid.

Djur

Bernard Stonehouse: "Animals of the arctic.
The ecology of the far north." 172 sid. 1971
ca 50 skr.

Christian Vibe: "Arctic animals in relation
to climatic fluctuations." Medd. om Gr.
170:5 1967.

Tillägg till litteraturlistan:

R. E. Frost: "A reconnaissance for a southern
Greenland ice-cap access for military pur-
poses."

"Snow, ice & permafrost research establish-
ment" US. Army, Wilmette, Illinois, USA. Tech-
nical report 46 April 1957.

Litteratur om polerna Life/Svalan med samma
titel. Snö- och isforskning gm t. ex. Arm-
strong/Roberts/Swithinkbank: "Illustrated
glossary of snow and ice." (8 språk, äv.
danska och norska) Scott Polar Research
Institute. 59 sid. 20 skr.

Robert P. Sharp: "Glaciers." Condon lec-
tures, Oregon State System of Higher edu-
cation, Eugene, Oregon 1960.

Referens t. ex. Traps stora Danmarksverk:
"Grönland" 1970. 688 sid hft. 229 dkr inb.
243 dkr.

Tidskrifter

Meddelelser om Grönland.

Tidskriftet Grönland. (Det Grönlandske Sel-
skab.)

Grönlandsposten

Publikationer

T. ex. från Scott Polar Research Institute,
Norsk Polar Institutt, Ministeriet for Grøn-
land, Kgl Danske Udenrigsminist.

Fortegnelse over Meddelelser om Grönland
afsluttet i maj 1971, Reitzels forlag, Køben-
havn 1971. 2 dkr

Grönland, Tidskriftet. Inholdsfortegnelse
1963-1972. Det Grönlandske Selskab.

Litteratur om Grönland. Ministeriet for
Grönland 1972. (Den gula)

Tillägg

Sommaren 1975 besökte ytterligare några medlemmar ur FNSiN Grönland. De vistades i ett område strax sydost om 1974 års expeditiionsområde. Här följer en rapport från en av dem.

Tasermiut-fjorden

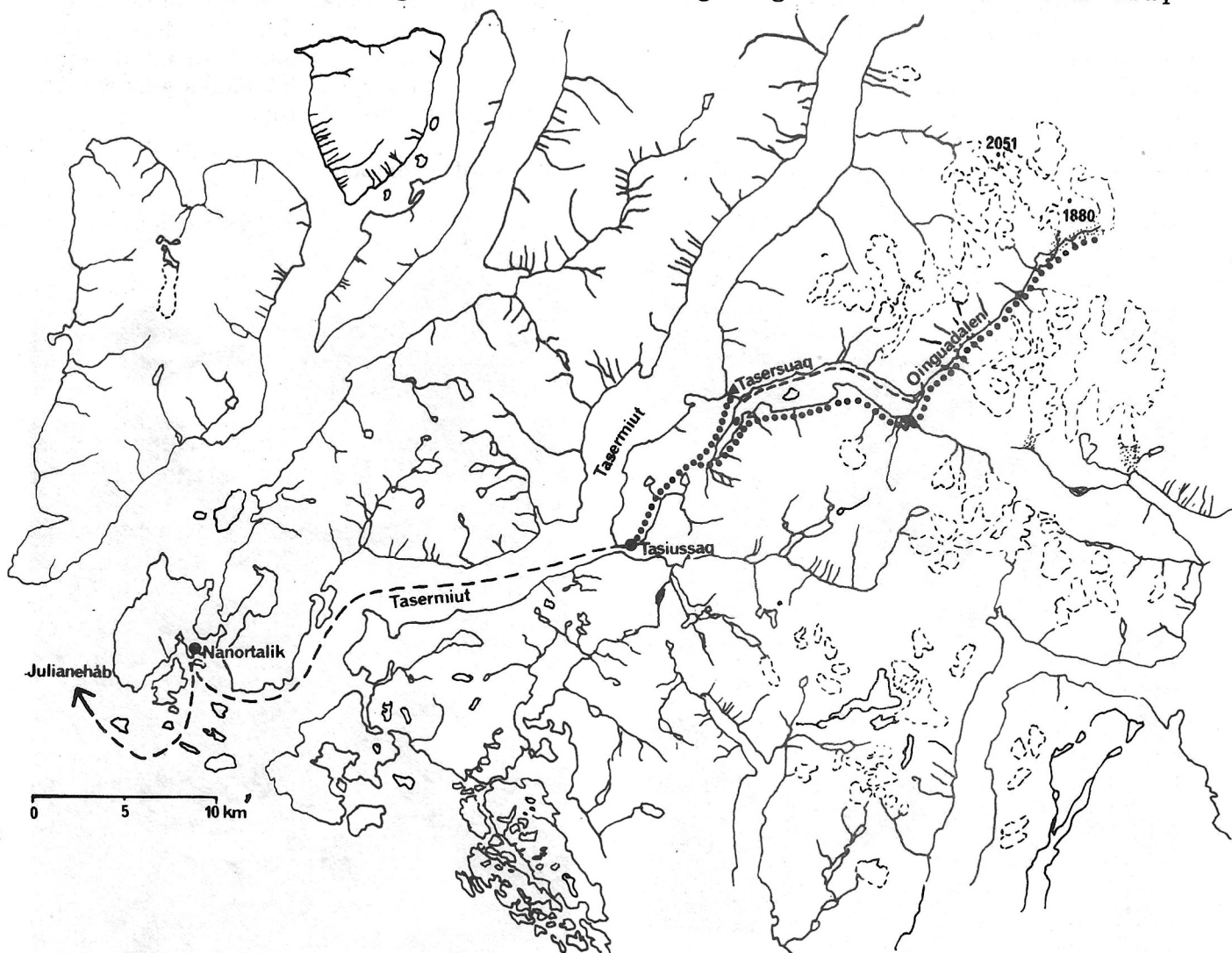
Tasermiut-fjorden är en c:a 50 km lång fjord, belägen i allra sydligaste Grönland, 100 km söder om Narssarssuaq. Vid fjordens mynning ligger på en ö staden Nanortalik (drygt 1 000 invånare), huvudort i kommunen med samma namn. Vi kom till Nanortalik med KGH:s båt Tåteråk, en resa som tog drygt tolv timmar från Julianehåb. Mellan Julianehåb och Nanortalik angör båten ett flertal mindre samhällen och passagerarna ut-

görs nästan enbart av grönländare, nästan inga turister.

Bebyggelsen i Nanortalik är till stor del ung, trots att orten grundades 1797. Moderna hyreshus, stor fin skolbyggnad, sjukhus och kontorsbyggnader är rätt nyuppförda och byggverksamheten verkade inte ha stagnerat.

Grönlands Första brugsförening grundades i Nanortalik 1964. Dessutom finns flera privata butiker, två stycken med namn inspirerade av rymdåldern: Apollo och Sputnik.

Längre in i Tasermiut-fjorden, ungefär 30 km sjövägen från Nanortalik ligger det lilla samhället Tasiussaq. Det ligger inne i en vik, en klunga hus på stranden. Vid kajen finns ett stort vitt hus med KGH-butik i övervåningen, som man når via en obetydlig trappa, medan det i undervåningen bl a finns utrymmen för beredning av fisk. Ett tjugotal hus, däribland en kombinerad kyrka och skola, ligger längs stigen som för upp från stranden och slutar i en fotbollsplan i byns bortre ände. Tre fårhållarställen finns i Tasiussaqs omgivning. 10 km norr om Tasiussaq

ligger sjön Taserssuaq. Mellan sjön och fjorden finns ett smalt näs, ungefär 100 meter brett, och sjön ligger bara omkring 10 meter högre än fjorden. Utloppet ur sjön är farbart med båt.

På näset mellan sjön och fjorden tältar sommartid fiskare. Det är främst personer från Tasiussaq men även från Nanortalik som fiskar lax i sjön. Fisket sker med nät över hela sjön, och för det ändamålet har man båtar i sjön.

Sjön är ungefär 10 km lång och det tar omkring 1 timme med båt att komma in till inre änden. Dit kan man också komma genom att gå längs södra stranden, trots att det på håll ser omöjligt ut. Längs norra stranden kan man dock inte komma fram utan klättring! Stränderna är alltså väldigt branta och branthet är något signifikativt för bergen runt Tasermiut-fjorden. Höjdskillnaderna är stora och branta väggar, smala och taggiga kammar och hängande glaciärer är det gott om. Följaktligen är området besökt av klättrare och man kan hitta beskrivningar i bl a franska klättertidsningar.

Vid sjöns inre ände börjar Qinguadalen. Inklämd mellan de omgivande bergen går den 15 km norrut. Ett tiotal glaciärer hänger ner på de branta dalsidorna och med jämna mellanrum hörs ett muller när ismassor lossnar från isfronten och faller ned. I fonsen domineras dalen av det väldiga Uiluit qaqa som vänder en 1 500 meter

hög bergvägg mot dalen.

Jämfört med de i övriga delar av Grönland sparsamt förekommande buskarna är vegetationen i dalen imponerande. Nedre halvan av dalen täcks av björk- och videskog som när det gäller framkomligheten väl kan jämföras med våra svenska fjälldalar. I skyddade lägen fann vi enstaka björkar som nådde 15 meters höjd.

Nedre delen av dalen kan alltså vara bevärlig att gå i p g a vegetationen, medan den övre delen bjuder på blockmark, bitvis med verkligt stora stenar, som tvåfamiljshus eller större. Stigar, av människa eller djur, finns inte alls i dalen, utom nere vid sjön. I de övre delarna av dalen såg vi inga andra mänskliga spår heller, om man inte räknar det meddelande vi fann i ett toppröse.

Under nordbotiden var det en relativt stor bebyggelse kring Tasermiut-fjorden, eller som dess gamla namn är, Kettils fjord. Kring Taserssuaq har man funnit ett flertal ruiner, däribland två kyrkor. Även i Qinguadalen finns ruiner, de översta uppe vid sjön 10 km in i dalgången. Några av de gamla gårdarna har i dag återuppstått i och med de fårhållarställen som i dag ligger på samma ställe. Ett kloster har en gång legat längst inne i Tasermiut-fjorden. I dag finns det några grunder vid foten av ett enormt stup.

Jan Olof Åkerlund

